

رشد فساد در تاریکی بازارهای غیر قانونی

گفت‌وگو با کامیار محدث درباره نسبت فساد و بوروکراسی

کامیار محدث یک اقتصاددان برجسته است. او بعد از اینکه در سال ۲۰۰۴ در مقطع کارشناسی رشته اقتصاد از دانشگاه اروپا انگلستان فارغ التحصیل می‌شود، تحصیلات تکمیلی خود را در همین رشته در دانشگاه کمبریج دنبال می‌کند. او در سال ۲۰۰۶ مدرک ام‌فیل در اقتصاد را از این دانشگاه دریافت کرده و در سال ۲۰۱۱ در مقطع دکتری اقتصاد از کمبریج فارغ التحصیل می‌شود تا از تجربه ردم خود در عمل بهره ببرد. تجربیات محدث در زمینه همکاری با نهادهای پولی و مالی از سال ۲۰۱۵ و با همکاری با موسسه جهانی سازی و سیاست‌های پولی فدرال رزرو دالاس آغاز می‌شود و مسیری متنوع را دنبال می‌کند. این مسیر هم نهادهای آکادمیک و هم نهادهای پولی مانند بانک‌ها را شامل می‌شود که به این اقتصاددان دیدگاهی چندوجهی و کاربردی بخشیده است. ویژگی دیگر تجربیات مشاوره‌ای و علمی کامیار محدث، گستره متنوع این همکاری‌ها در زمینه کشورهای ایران، مصر، استرالیا و کانادا است که به او کمک می‌کند دیدگاهی وسیع‌تر در مسائل اقتصادی داشته باشد. محدث در حال حاضر به عنوان اقتصاددان مدرسه کسب‌وکار دانشگاه کمبریج و همکار اقتصادی کینگز کالج کمبریج مشغول به کار است و یکی از افراد تعیین‌کننده در مجمع تحقیقات اقتصاد ERF به‌شمار می‌رود. کامیار محدث دانشیار تحقیقاتی گروه تحقیقات سیاست‌های انرژی دانشگاه کمبریج نیز است. با این اقتصاددان در خصوص روندی که به تیره مقاله رابطه بازار کرک کوئاین و فساد» منتهی شده است گفت‌وگو کرد. مسائلی همچون «تعمیم» یافته‌های این مطالعه، در این گفت‌وگو مورد بحث قرار گرفت. در این گفت‌وگو از «چندجانبه‌گرایی در اقتصاد»، «دیدگاه جان مینارد کینز درباره اقتصاد خونی»، «دلایل توجه نهادهای صنایع صنوبر بین‌المللی بول به مفهوم فساد» و موضوعات جذاب دیگری صحبت به میان آمده است. این اقتصاددان با تأیید اینکه بازارهای غیرقانونی و زیرزمینی پتانسیل ایجاد فساد حول محور خود را دارد، در زوئه «ظنارت» و «جولوگیری» از فساد را سنگین و موثر می‌داند. متن این گفت‌وگو را در ادامه بخوانید.

نمی‌گوید. کمی در این مورد توضیح می‌دهید؟ آیا به‌طور کلی می‌توان گفت موج نوینی از تحقیقات این چنینی آغاز شده است؟ افراد دیگری هر چند نه پرشمار روی چنین مفاهیمی که کاملاً فقط اقتصاد نیست هم کار می‌کنند. در این تحقیق علاوه بر اقتصاد از علوم سیاسی و حقوق و استفاده شده است. شاید بتوانیم بگوییم یک رویکرد «چندجانبه‌گرایی» در این زمینه در حال آغاز شدن است. اقتصاد از علوم سیاسی و جامعه‌شناسی و حقوق و ریاضی و فلسفه استفاده می‌کند. مناسفه فکر می‌کنم شاهد این هستیم که خیلی از تحقیقات اقتصادی محدود شده‌اند. در مورد ما هم که چنین تحقیقی را انجام دادیم

حرکتی است که شاید بتوان عنوان غیراستعداد را برای آن استفاده کرد. اما هستند اشخاص دیگری هم که چنین روشی را دنبال می‌کنند. اصلاً نکته جالبی وجود دارد مثلاً کینز که یک اقتصاددان کلاسیک است می‌گوید: یک اقتصاددان خوب باید ریاضی‌دان، جامعه‌شناس، تاریخ‌دان و نا حدودی فیلسوف باشد. این خیلی مهم است چون اقتصاد صرفاً برای نوشتن یک مقاله نیست. قصد ما نوشتن یک مقاله این است که یافته‌های آن روی جامعه تأثیر بگذارد و با استفاده از آن جامعه بهتر شود. این نوع تحقیق در چنین راستایی قرار می‌گیرد و این کار را انجام می‌دهد. در این تحقیق متوجه می‌شویم وقتی جامعه‌شناس، تاریخ‌دان و نا حدودی فیلسوف باشد. این خیلی مهم است چون اقتصاد اقتصادی‌ها نوظهور و در حال توسعه ممکن است به شکل بدتری چنین اتفاقی بیفتد.

بعد از این‌ها شما قرار آید بررسی را آغاز کردید و در مرحله واکاوی داده‌ها، چه چیزی بود که برای شخص خودتان در مورد رابطه بین بازار کرک کوئاین و فساد شگفت‌انگیز بود؟ چیزی بود که از انتظار شما شدت‌تر باشد؟ برای من خیلی شگفت‌انگیز بود. ما رابطه میان این دو را دیده بودیم. اما من تصور نمی‌کردم این قدر اثر بزرگی مشاهده شود. وقتی در علت به این رسیدیم که ورود کرک کوئاین به کالیفرنیا فساد را سه برابر کرده است. این عدد برای من واقعاً شگفت‌انگیز بود. انتظار چنین عددی را نداشتم. همان طور که آقای جهانشاهی هم در سمینار دیروز عنوان کردند این نتیجه خیلی محکمی است چون با عوض کردن روش کنترل مصنوعی و استفاده از متدهای دینامیک جواب باز هم در نتیجه‌ها دیده می‌شد. این برای من بسیار تعجب‌برانگیز بود. مورد دیگری در منجیب من را بر فراغت این بود که فکر نمی‌کردم اثر ورود بازار کرک کوئاین بر فساد در آمریکا به عنوان یک کشور دموکراتیک و پیشرفته به این شدت باشد. ما بر این اثر واقف بودیم. شواهد روزنامه‌ها بیشتر این را به نشان

شما در سیمیناری از شواهد روزنامه‌ها می‌رواقت کرده ایجاد مقاله «رابطه فساد و بازار کرک کوئاین در کالیفرنیا» بودند صحبت کردید. اینها چه دست شواهدی را شامل می‌شدند؟ برای ما می‌گوید که قهقهه چطور شروع شد؟

فردا یک مقاله «رابطه فساد و بازار کرک کوئاین در کالیفرنیا» بود. بخش عمومی در کالیفرنیا «تحقیق استاندارد اقتصاددان به شمار نمی‌رود. البته در اقتصاد تطبیق خیلی مهم است. اینکه وقتی جایی اتفاقی افتاده و جای دیگری این اتفاق رخ ندهاده است، بتوانیم ارتباط را بفهمیم. چون اگر بتوانیم این ارتباط را بفهمیم مهم خواهد بود. آن زمان است که می‌توانیم بگوییم یک نوع علت وجود دارد. وقتی صحبت ما در این مورد شروع شد، در نیویورک کاتایمز و دیگر نشریات بحث زیادی روی «بحران تریاک» بود. ما جست‌وجو را شروع کردیم و متوجه شدیم فیصل دیگری هم که بحران تریاک در آنها مطرح می‌شوند وجود داشته است. حدود سال ۲۰۱۷ بود و در ادامه توجه ما به کرک کوئاین جلب شد. دلیل اینکه برای ما جالب بود این بود که کرک کوئاین اول وارد کالیفرنیا شده و بعد تا اواسط ۱۹۸۰ در بقیه ایالت‌های آمریکا نیز پخش شده بود.

چرا کرک کوئاین را انتخاب کردید و مثلاً تریاک را انتخاب نکردید؟ موضوع تطبیق خیلی مهم بود و در مورد تریاک امکان این وجود نداشت که ایالتی را که در اینها دقیقاً به آن وارد شده پیدا کنیم. به این ترتیب بررسی اثر آن روی خروچی‌های مختلف مثل فساد نیز ممکن نبود. در مورد کرک کوئاین این ویژگی‌ها وجود داشت و توجه‌برانگیز بود. ما در نظر گرفتیم که اگر ارتباط و علت میان ایجاد این بازار و بازار دیگر مواد مخدر یا فساد پیدا کنیم، نتایج جالب توجه خواهد بود. تصمیم گرفتیم موضوع را دنبال کنیم و ببینیم که آیا امکان یافتن داده برای آن وجود دارد یا نه؟

پیش از آن روی فساد کار کرده بودید؟ چرا اثر روی فساد را انتخاب کردید؟ ما قبلاً در مورد اثر Institution روی رشد اقتصادی از روی نمیت بودن نفت کار کرده بودیم. فساد Institution را تضعیف می‌کند و بیشتر از این جهت به آن نگاه کرده بودیم. اما به‌طور دقیق روی خود فساد کار نکرده بودیم. این بار تصمیم گرفتیم این کار را بکنیم. شاید اقتصاددانان جریان اصلی این کار را انجام ندهند اما برای ما درسی که می‌شد از چنین ارتجایی برای سیاست‌گذاران گرفت مهم بود.

در مورد موضوع این تحقیق اشاره می‌کنید که در جریان اصلی اقتصاددانان

شما در سیمیناری از شواهد روزنامه‌ها می‌رواقت کرده ایجاد مقاله «رابطه فساد و بازار کرک کوئاین در کالیفرنیا» بودند صحبت کردید. اینها چه دست شواهدی را شامل می‌شدند؟ برای ما می‌گوید که قهقهه چطور شروع شد؟

فردا یک مقاله «رابطه فساد و بازار کرک کوئاین در کالیفرنیا» بود. بخش عمومی در کالیفرنیا «تحقیق استاندارد اقتصاددان به شمار نمی‌رود. البته در اقتصاد تطبیق خیلی مهم است. اینکه وقتی جایی اتفاقی افتاده و جای دیگری این اتفاق رخ ندهاده است، بتوانیم ارتباط را بفهمیم. چون اگر بتوانیم این ارتباط را بفهمیم مهم خواهد بود. آن زمان است که می‌توانیم بگوییم یک نوع علت وجود دارد. وقتی صحبت ما در این مورد شروع شد، در نیویورک کاتایمز و دیگر نشریات بحث زیادی روی «بحران تریاک» بود. ما جست‌وجو را شروع کردیم و متوجه شدیم فیصل دیگری هم که بحران تریاک در آنها مطرح می‌شوند وجود داشته است. حدود سال ۲۰۱۷ بود و در ادامه توجه ما به کرک کوئاین جلب شد. دلیل اینکه برای ما جالب بود این بود که کرک کوئاین اول وارد کالیفرنیا شده و بعد تا اواسط ۱۹۸۰ در بقیه ایالت‌های آمریکا نیز پخش شده بود.

چرا کرک کوئاین را انتخاب کردید و مثلاً تریاک را انتخاب نکردید؟ موضوع تطبیق خیلی مهم بود و در مورد تریاک امکان این وجود نداشت که ایالتی را که در اینها دقیقاً به آن وارد شده پیدا کنیم. به این ترتیب بررسی اثر آن روی خروچی‌های مختلف مثل فساد نیز ممکن نبود. در مورد کرک کوئاین این ویژگی‌ها وجود داشت و توجه‌برانگیز بود. ما در نظر گرفتیم که اگر ارتباط و علت میان ایجاد این بازار و بازار دیگر مواد مخدر یا فساد پیدا کنیم، نتایج جالب توجه خواهد بود. تصمیم گرفتیم موضوع را دنبال کنیم و ببینیم که آیا امکان یافتن داده برای آن وجود دارد یا نه؟

پیش از آن روی فساد کار کرده بودید؟ چرا اثر روی فساد را انتخاب کردید؟ ما قبلاً در مورد اثر Institution روی رشد اقتصادی از روی نمیت بودن نفت کار کرده بودیم. فساد Institution را تضعیف می‌کند و بیشتر از این جهت به آن نگاه کرده بودیم. اما به‌طور دقیق روی خود فساد کار نکرده بودیم. این بار تصمیم گرفتیم این کار را بکنیم. شاید اقتصاددانان جریان اصلی این کار را انجام ندهند اما برای ما درسی که می‌شد از چنین ارتجایی برای سیاست‌گذاران گرفت مهم بود.

▲ تبلیغ رسمی مواد مخدر در نشریه‌های آمریکایی در دهه ۶۰

داده بودند. تیرها و مقلات روزنامه‌های دهه ۸۰- از جمله اخبار پرشمار در مورد دریافت رشوه از سوی افسران پلیس یا ابراز مکرر نادانگه در این زمینه وجود داشت.

▲ هم در سمینار دیروز و هم در صحبت اکثون شما، این مساله مطرح شد که دیده شدن این شدت‌گیری فساد در آمریکا به عنوان کشوری دموکراتیک و پیشرفته، باعث تعجب است. اما آیا نمی‌توان این استنباط را هم داشت که اشکال اجرای فساد هم در اقتصادهای پیشرفته با به پای دیگر از کارگزاران پیشرفت یافته و گند و پیدایش اجرا می‌شال مثل شکلی از بانک‌داری که در آمریکا رایج است به خاطر استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های پیچیده‌تر. در اقتصادهای کمتر پیشرفته دیده نمی‌شود. در نتیجه متلا فساد که به خاطر مواد مخدر در افغانستان وجود دارد با شکل فساد که در کالیفرنیا وجود دارد متفاوت است و دومی از اولی پیشرفته‌تر است. در این مورد چه دیدگاهی دارید؟

این متلا در این است که به نظر فساد قوی شدن نهادهای و قوی شدن نظارت‌ها به دنبال پیشرفت جامعه این نتیجه دیده نشود. فکر می‌کنم در این جوامع نظارت هم قوی‌تر شده است. متلا در مورد افغانستان، افغانستان کشوری است که اقتصادی نقدی دارد. در چنین شرایطی شاید کمتر بتوان فهمید چه اتفاقی می‌افتد. شاید بتوان گفت انتقال پول هم در اقتصادهای پیشرفته پیچیده شده است. در مورد فزاد و روش‌ها باید ۹۰ هزور هم گزارش‌هایی بودند که نشان می‌دادند متلا افسران پلیس باید ۴۰ دلار دریافت می‌کردند اما بعضی از آنها چهار هزار دلار دریافت می‌کردند که از فرایند انتقال مواد محافظت کنند. این دهه ۸۰ و یک دهه بعد از فساد دهه ۸۰ بوده و باز هم این اتفاق با همان روش قبلی افتاده است. متدهای فساد آنقدر هم با پیشرفت جامعه پیشرفت نکرده است و با همان روش سابق بوده است. به همین خاطر نمی‌توان گفت که از این وضعیت می‌شود پیشرفته‌تر شدن روش‌های فساد را استنباط کرد.

▲ انتشار این تحقیق در جمع‌های آکادمیک با سیاستگذاران چه بازخوردی داشته است؟

این تحقیق هم مثل بسیاری از آثار آکادمیک در سمینارها و کنفرانس‌ها مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. سعی می‌کنم چیزی که در بازار کرک کوکائین در کالیفرنیا از سوی ما مشاهده شد در نقاط دیگر در مورد فساد و بازار دیگر مواد مخدر قابل تعمیم باشد. متلا، نهادهای مثل صندوق بین‌المللی پول وی برخی‌ها فساد را بسیار زیاد متلا می‌دانند. اما چرا این اندازه به این موضوع اهمیت می‌دهند؟ با بسیاری معیارهای ضدفساد، در واقع Institutionها هستند که تقویت می‌شوند. با تقویت اینها، رشد اقتصادی بهبود می‌یابد البته شاید نه در کوتاه‌مدت بلکه در میان‌مدت و بلندمدت. این رشد خواهد توانست مردم فقیر را از فقر خارج کند. این استراتژی به ما نشان داد که در طراحی سیاست‌های ضدفساد باید به رابطه فساد و بازار مخدرها فکر کنیم. باید فکر کنیم که اگر فقط با یکی از دو مبارزه کنیم، یکی دیگری را بازمی‌گرداند.

▲ در واقع تحقیق شما بر پیچیدگی‌های امر سیاستگذاری صحنه می‌گذارد. در یافته‌های شما مشخص شده که بیشترین جهش در فساد در چه زمانی رخ داده و اینکه این فساد در چه لایه‌های رخ داده است؟

این خیلی سوال خوبی است. متاسفانه ما نتوانستیم دقیق به لایه‌ها نگاه کنیم. امکان دارد فساد حتی بیشتر از این ما شده باشد. مثلاً ما به پایه فسادهای است که منجر به محکومیت و زندان شده است. اما برای اینکه بدانیم این فسادها بیشتر در میان چه گروه‌ها یا اقشار؛ پلیس، وکیل یا قاضی بوده یا چه نوع متدهایی داشته، باید به تک‌تک داده‌های کالیفرنیا به تفصیل نگاه کرد. بلکه لوکال می‌فهمیم که چون اندازه این دیجیتال نبود بسیار وقت‌گیر بود. این امر پروژه‌ای است که باید دنبال کرد که به قول شما این فساد بر کدام لایه بیشتر اثر گذاشته است.

▲ در سمینار دیروز به اینکه این اثر در دیگر ایالت‌ها هم دیده شده است اشاره شد. در این مورد هم توضیح می‌دهید؟

بازار کرک کوکائین بعد از کالیفرنیا، در نیویورک و ایالت‌های مثل فلوریدا و تگزاس و این نوع ایالت‌ها بعد تقریباً در اکثر ایالت‌های آمریکا ایجاد شد. در سال‌های ۱۹۸۶ و ۱۹۸۷ دیگر تقریباً در همه‌جا وجود داشت.

ما در ابتدا فقط کالیفرنیا را با ایالت‌هایی که این بازار را نداشتند مقایسه کردیم. روش ما نیویورک با متلا فلوریدا را روش کنترل ممنوعه قرار ندادیم. در روش دانیاکی این ایالت‌ها، این بازار داده و مشاهده کردیم که هیچ تفاوتی وجود ندارد. باز در همان نتایج محکم دیده شد. در روش ممنوعه مهم بود که این بازار در ایالت‌های دیگر

در این باره زمانی وجود نداشته نشود. در غیر این حالت از نظر این متد درست نبود. ▲ بعد از به نتیجه رسیدن این مطالعه، استنباط شما چیست؟ چه ویژگی‌ای را در بازار کرک کوکائین می‌بینید که به شکلگیری چنین فسادی منجر شد؟

این ضد درصد به دیگر مواد مخدر هم قابل تعمیم است. کرک بسیار مهم است. کوکائین گران‌قیمت و برای افراد ثروتمند است. تقاضای کرک کوکائین به خاطر پایین بودن قیمت آن گسترده است. این مخدری ارزان است و در آمریکا هم بخش قابل توجهی در مردم درآمد متوسط و پایین دارند. دومین ویژگی کرک این است که اعتیاد بالایی نسبت به کوکائین دارد. از طرف دیگر در دهه ۸۰ افزایش عرضه کرک کوکائین یک موفقیت بهینه برای بازار کرک ایجاد شد. این شرایط روزی روزی هر مخدری که از لوازم بوده بعد اعتیاد بالایی داشته باشد تقاضای خوب را خواهد داد.

▲ این‌ها اخیراً درگیر تغییراتی رو به رشد در سایندهای شربندی بوده است. یکی از معققان اقتصاد فشاری در گفت‌وگو با تجارت فردا نسبت به تبعات تزریق پول حاصل از این فعالیت‌ها، به فعالیت‌های فساد اجتماعی هشدار داده بود. آیا می‌شود این استنباط را داشت که اگرچه اینجنا ما می‌گوییم نسبت به بازاری غیرقانونی داریم که به پوچی می‌رون و تزریق و شفافیت ایجاد می‌کند، اما آنقدر تزریق آن به چرخه وجود دارد؟ آیا موافق این هستید که نتایج مطالعه شما را به هر چیزی که بازاری غیرشفاف ایجاد می‌کند تعمیم دهید؟

می‌شود این را دید. در بخشی از سمینار دیروز بحث از مافیا بود. مافیا فقط در مواد مخدر نیست، متلا در هر چیزی حتی در وسایل خله پیدا می‌شود. هر چیزی که بتواند بازار بزرگی داشته باشد و غیرقانونی باشد می‌تواند این فساد را ایجاد و تشدید کند. ▲ برای من تحقیق شما این تلنگر را داشته است که هر چقدر کالاها بیشتری با بازار غیرقانونی و زیرزمینی وجود داشته باشند احتمال تشدید چیزی مثل فساد بالاتر می‌رود. آیا موافق هستید که علاوه بر بحث نظارت، شفافیت بخشیدن به ذات این بازارها هم به مبارزه با فساد کمک می‌کند؟

بدون مقررات بودن این بازارها خیلی مهم است. بله، اما این بحث هم وجود دارد که بعضی کالاها از نظر بعضی جوامع اصلاً پذیرفتنی نیستند و نمی‌توان گفت بازار آنها را آزاد بگذاریم. تا شفاف باشد تا جایی که این امکان وجود داشته باشد باید به این بازارها شفافیت بخشید. شفافیت، اما نمی‌توان گفت اینجنا درس این است که اگر همه بازارها قانونی کنیم این وقت مساله حل می‌شود. متلا در یک جامعه دموکراتیک مردم قبول ندارند وسایل آزاد آزاد باشد. از آنساز بازار بعضی مخدرها این انگیزه وجود داشته که این بازار زیر دست دولت باشد اما متلا نمی‌توانیم بگوییم مثل کوکائین قانونی شود. در اینجا نظارت و شناخت فساد مهم است. در مورد اکثر این مواردی که در موردشان صحبت می‌کنیم موضوع جلگیری قابل توجه است. ▲

بی‌نوبت:

۱- به این خاطر که در فرهنگ لغت و همچنین مدخل‌های فارسی معادل مناسبی برای این عبارت یافته نشده است ترجیح داده شد که عبارت انگلیسی Institution استفاده شود. صاحب‌شوند در توضیح این عبارت از این طور گفته است: منظور سه چیز است، ۱- نهادهای اقتصادی (مثل موسسات پولی و مالی)، ۲- نهادهای سیاسی-۳- نهادهای قانونی (حقوق‌المکیت).

مبارزه در دو جبهه

این استراتژی به این نشان می‌دهد در طراحی سیاست‌های ضدفساد باید به رابطه فساد و بازار مخدرها فکر کنیم. باید فکر کنیم که اگر فقط با یکی از دو مبارزه کنیم، یکی دیگری را بازمی‌گرداند.